

*Адамович М.П.,
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу,
Національний авіаційний університет*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ПОСТУПУ «ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ»

Анотація. Статтю присвячено виокремленню та розкриттю сутності соціокультурних чинників глобального економічного розвитку в умовах поступу «економіки знань». Визначено сутність, основні ознаки та особливості розвитку «економіки знань», сформульовано відповідні їй соціокультурні чинники економічного розвитку. Розкрито категорії «освіта», «знання», «людський капітал», «людський потенціал», «технології» та «інновації» в контексті соціокультурних чинників глобального економічного розвитку.

Ключові слова: «економіка знань», соціокультурні чинники, людський капітал, людський потенціал, знання, інформація, освіта, глобальний економічний розвиток.

Постановка проблеми. Прискорення науково-технічного прогресу і його еволюція до рівня науково-технологічного прогресу в ХХ ст. спричинили суттєві зміни суспільного розвитку людства і сформували нову парадигму глобального економічного розвитку. Як наслідок, на початку ХХІ ст. людство увійшло в нову постіндустріально-інформаційну еру, в якій усі сфери суспільного життя тісно пов'язані з використанням технологій та інновацій, сфера послуг суттєво переважає промисловий сектор у структурі світового господарства і відбувається інтелектуалізація світової економіки.

Разом із тим тенденції глобального економічного розвитку та інтенсифікація всіх господарських процесів указують на те, що інформації в її первозданному вигляді (як сукупність даних) уже недостатньо для забезпечення економічного зростання та конкурентоспроможності суб'єктів світової економіки. І саме оброблена інформація, перетворена на знання, та здатність їх використовувати поступово перетворилися на визначальні фактори економічного розвитку світової економіки та суспільства в цілому. Це дає підстави говорити про формування економіки нового типу – «економіки знань» і відповідні їй чинники глобального економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика становлення «економіки знань» широко та всебічно розкрита у працях вітчизняних та іноземних науковців, таких як: Ф. Альтбах, Л. Антонюк, Г. Бехманн, В. Геєць, А. Даунсон, П. Друкер, Д. Лук'яненко, Б.-А. Лундвалл, Б. Малицький, Ф. Махлуп, Р. Нельсон, А. Попович, Н. Розенберг, В. Соловйов, Л. Федулова, Ф. фон Хайек, І. Ханін та ін.

Окремо слід відзначити внесок експертів та аналітиків Організації економічного співробітництва та розвитку і Світового банку у визначення сутності поняття «економіка знань», розкриття її основних рис та тенденцій розвитку.

Глибокий аналіз смислу поняття «економіка знань», його співвідношення з поняттям «економіка, заснована на знаннях», меж застосування та ключових рис представлений у працях В.В. Іванової.

Ґрунтовне дослідження людського капіталу представлено науковому світу Р.В. Короленком, В.Т. Смирновим та І.В. Скоблякової; людського потенціалу – А.В. Замарасвим.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність численних ґрунтовних праць вітчизняних та іноземних науковців, присвячених усебічному дослідженню проблематики «економіки знань», досі недостатньо розкритим залишається соціокультурний контекст чинників, що забезпечують глобальний економічний розвиток в умовах поступу «економіки знань».

Мета статті полягає у виокремленні та аналітичній оцінці соціокультурних чинників глобального економічного розвитку в умовах поступу «економіки знань».

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше категорію «економіка знань» (knowledge economy) було використано Ф. Махлупом ще в 1962 р. для позначення нового агрегованого виду економічної діяльності, пов'язаного з інформацією та знаннями, що поширювався на сферу освіти, НДДКР, ЗМІ, інформаційну техніку та послуги [1, с. 48]. Тобто нове поняття було введено для позначення окремого сектору економіки, де знання – продукт діяльності.

Подальший розвиток наукової думки, НТП та інноваційно-технологічний розвиток світової економіки призвели до появи поняття «економіка, заснована на знаннях» (knowledge-based economy), яке ОЕСР з 1996 р. тлумачить як економіку, засновану на виробництві, розповсюдженні, використанні знань та інформації [2, с. 7]. У цьому разі знання з продукту перетворюються на засіб виробництва.

Поступово поняття «економіка знань», по суті, підмінило собою поняття «економіка, заснована на знаннях», тобто коротше у написанні поняття замінило собою довше у написанні. І нині як у вітчизняній, так і в іноземній науковій думці переважно саме поняття «економіка знань» використовується для відображення сутності економіки нового типу, що притаманна постіндустріальному суспільству.

Отже, «економіка знань» – інтелектуальна економіка, в якій конкурентоспроможність суб'єктів господарювання досягається за рахунок продукування знань, технологій, інновацій та наукомісткої продукції, збільшується питома вага високотехнологічного сектору у структурі суспільного виробництва, актуалізується творча та інтелектуальна діяльність людини тощо.

Ключовими ознаками «економіки знань» є дематеріалізація ринку, переважання в структурі ВВП сфери послуг та високотехнологічних галузей, виникнення нових форм економічного обміну, формування значної частки національного прибутку за рахунок інноваційної/технологічної ренти, перетворення інформації, «ноу-хау», комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на основний ресурс та рушій економічного зростання і фактор забезпечення конкурентоспроможності, втрата багатством матеріального субстрату, високий рівень капіталізації компаній, основна вартість яких форму-

ється завдяки нематеріальним активам, тобто за рахунок інтелектуального складника.

Протягом багатьох років основним вимірником інноваційної економіки та «економіки знань» були ІКТ, але НТП, становлення Шостого технологічного укладу (ТУ) та формування засад Сьомого ТУ спричинюють появу нових високотехнологічних секторів економіки.

Загалом частка ІКТ-вмістних товарів у світовій торгівлі в 2014 р. становила 11,27%, у зовнішньоторговельному обороті розвинених країн – 5,54% і країн, що розвиваються, – 19,96% [3]. Суттєвий відрив країн, що розвиваються, від розвинених країн за цим показником спричинений процесом інтернаціоналізації виробництва й розміщення виробництва ТНК не в розвинених країнах, а у країнах, що розвиваються, конкурентними перевагами яких є дешеві фактори виробництва, низькі екологічні стандарти та ін., а також динамічним економічним зростанням окремих країн, що розвиваються. Хоча частка ІКТ-вмістних товарів у світовій торгівлі поступово скоротилася з початку XXI ст. (рис. 1), як наслідок подальшого розвитку ІКТ, розширення ІКТ-вмістних послуг і становлення «Інтернету речей».

Незважаючи на низьку частку ІКТ-вмістних товарів у зовнішньоторговельному обороті, саме розвинені країни володіють та здатні продукувати передові та найсучасніші високі технології, що підтверджує аналіз Індексу розвитку ІКТ (ICT Development Index) – агрегованого показника, який складається з 11 індикаторів і використовується для оцінки та порівняння ступеня розвитку ІКТ у різних країнах світу (табл. 1).

Розвиток «економіки знань» супроводжується зміною характеру взаємодії між людиною та технологіями. Тобто технології та інновації є не тільки продуктом інтелектуальної діяльності людини і невід'ємною складовою частиною більшості засобів виробництва, але й тісно увійшли в усі сфери суспільного життя.

Наприклад, до таких змін належать становлення «Інтернету речей» – сучасної похідної ІКТ; глобальна інфраструктура розвитку інформаційного суспільства, що робить можливим удосконалення послуг шляхом установа тисного фізичного та

віртуального зв'язку на основі існуючих та майбутніх сумісних ІКТ [5]. Очікується, що надалі «Інтернет речей» відіграватиме ключову роль у розвитку таких галузей економіки, як промисловість, освіта, охорона здоров'я, бізнес-послуги, транспорт та зв'язок, інфраструктура, сільське господарство, а також у розвитку системи «розумний дім» та ін.

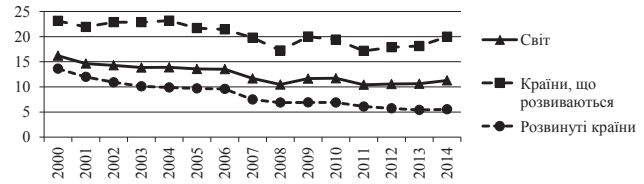

Рис. 1. Частка ІКТ-вмістних товарів у зовнішньоторговельному обороті, %

Джерело: побудовано автором за [3]

У цілому ж глобальний економічний та цивілізаційний розвиток супроводжується еволюцією самих ІКТ технологій, зміною характеру та типу зв'язку між людиною та технологіями (рис. 2).

Як соціокультурні чинники глобального економічного розвитку в умовах поступу «економіки знань» можна виокремити людський капітал та людський потенціал. Ці дві економічні категорії традиційно розглядають як економічні фактори розвитку «економіки знань» та постіндустріально-інформаційного

Рис. 2. Еволюція від ІКТ до «Інтернету всього»

Джерело: побудовано автором за [4, с. 153]

Таблиця 1

Топ-30 країн за Індексом розвитку ІКТ у 2015 р.

Країна	2015		2010		Країна	2015		2010	
	Місце	Оцінка	Місце	Оцінка		Місце	Оцінка	Місце	Оцінка
Республіка Корея	1	8,93	1	8,64	Нова Зеландія	16	8,14	19	7,17
Данія	2	8,88	4	8,18	Франція	17	8,12	18	7,22
Ісландія	3	8,86	3	8,19	Монако	18	8,10	22	7,01
Великобританія	4	8,75	10	7,62	Сінгапур	19	8,08	11	7,62
Швеція	5	8,67	2	8,43	Естонія	20	8,05	25	6,70
Люксембург	6	8,59	8	7,82	Бельгія	21	7,88	24	6,76
Швейцарія	7	8,56	12	7,60	Ірландія	22	7,82	20	7,04
Нідерланди	8	8,53	7	7,82	Канада	23	7,76	21	7,03
Гонконг	9	8,52	13	7,41	Макао	24	7,73	14	7,38
Норвегія	10	8,49	5	8,16	Австрія	25	7,67	23	6,90
Японія	11	8,47	9	7,73	Іспанія	26	7,66	30	6,53
Фінляндія	12	8,36	6	7,96	Бахрейн	27	7,63	48	5,42
Австралія	13	8,29	15	7,32	Андорра	28	7,60	29	6,60
Німеччина	14	8,22	17	7,28	Барбадос	29	7,57	38	6,04
США	15	8,19	16	7,30	Мальта	30	7,52	28	6,67

Джерело: побудовано автором за [4, с. 46]

суспільства. Але більш доречно віднести їх саме до групи соціокультурних, оскільки кожна з них має як соціальну, так і культурну компоненту.

Людський капітал – інтенсивний продуктивний чинник економічного розвитку, що відображає якість робочої сили, оскільки становить сукупність знань, навичок та умінь людини, які вона використовує в процесі здійснення професійної діяльності, сформованих унаслідок інвестицій в освіту, професійне зростання, здоров'я та ін. Традиційно виокремлюють такі складники людського капіталу, як освіта, наука та менталітет [6, с. 190] чи інтелект, знання, здібності, здоров'я та якість життя людини [7].

Поняття «людський потенціал» часто ототожнюють із поняттям «людський капітал». Але якщо відштовхуватися від сутності утворюючого економічну категорію поняття «потенціал» як можливості, наявних засобів, сил та запасів, що можуть бути використані, то «людський потенціал» – це сукупність здібностей людини до виконання певного виду діяльності, сформованих унаслідок інвестицій в освіту, професійне зростання, здоров'я та ін. [8], що можуть бути використані, але ще не задіяні.

Наприклад, здоров'я як складова частина людського капіталу – здатність людини продуктивно здійснювати свою діяльність у певний момент часу. Тоді як здоров'я як складова частина людського потенціалу включає ще й показник довголіття, тобто те, як довго можна використовувати людський ресурс.

Отже, людський капітал та людський потенціал можна розглядати як соціокультурні чинники глобального економічного розвитку, відштовхуючись від того, що центральним елементом кожного поняття є людина та сукупність її зв'язків з оточуючим світом, а освіта, знання та культура вже самі по собі – складники культури.

Сутність соціокультурних чинників глобального економічного розвитку в умовах поступу «економіки знань» може бути розкрита через аналіз освіти, знань, енергії індивіда, технологій та інновацій. Фактично технології та інновації – це практичне втілення знань, освіти та енергії людини, тобто перетворена та реалізована у практичних рішеннях інформація.

Із 60-х років ХХ ст. суттєво зросли витрати на освіту в усіх країнах світу [9], фінансування якої, особливо на етапі початкової та середньої освіти, здійснюється з державного чи місцевого бюджету.

Нині освіта займає чинне місце у витратах суспільства і знаходиться на одному щаблі важливості з витратами на оборону, соціальний захист населення, охорону здоров'я та ін. Лідерами за обсягом витрат на освіту є Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Швеція, Бельгія, Норвегія, Ірландія та Великобританія, де щорічні витрати становлять більше 6% ВВП [10, с. 208, 242, 254].

За оцінками Світового банку, освіченість людської спільноти з кожним роком зростає. Станом на 2015 р. 92% дітей у світі отримали початкову освіту і 74% – неповну середню. Але низьким залишається ступінь охоплення вищою освітою – близько 30% населення Земної кулі. Тобто в умовах розвитку «економіки знань» загальноосвітній спільноті слід зосередити увагу саме на збільшенні доступу населення до вищої освіти, яка є невід'ємною умовою формування в країнах продуктивної, талановитої та диверсифікованої робочої сили та законслухняних громадян.

Прогрес у сфері освіти був досягнутий за кількома напрямками. По-перше, починаючи з 1990 р. усе більше учнів відвідують та закінчують початкові школи: загальноосвітній показник завершення початкової освіти зріс із 81% у 1990 р. до 92% у 2013 р. По-друге, країни Південної Азії, Тихоокеанського регі-

ону, Європи та Центральної Азії близькі до охоплення 100% населення початковою освітою.

Хоча від загальноосвітніх тенденцій досі відстають країни Африки на південь від Сахари (Суб-Сахара), незважаючи на збільшення частки населення, охопленого початковою освітою, до 69% у 2013 р.

Незважаючи на досягнутий прогрес, у світі досі залишаються діти, що ніколи не відвідували школу, відвідують її з перервами чи не закінчують початкову освіту. У 2013 р. таких дітей налічувалося 59 млн. на противагу 102 млн. у 1990 р. [11, с. 8]. Ці діти належать до найбідніших верств населення чи прошарків суспільства, яким недоступна освіта, і становлять утрати світової економіки, оскільки не зможуть не тільки споживати сучасні високотехнологічні товари та послуги і продукувати технології та інновації у дорослому віці, а навіть забезпечити себе мінімумом, необхідним для проживання (їжею, медикаментами, одягом, житлом). І проблема освіти найбільш гостро відчувається в країнах із низьким рівнем доходів населення: співвідношення дітей, що відвідують заклади початкової, середньої та вищої освіти, становить 1:5 для груп країн із найнижчим та найвищим рівнями доходу.

Поступ «економіки знань» також вносить свої корективи у розвиток системи освіти. Так, освіта вже не ототожнюється винятково з академічною освітою, а переходить у площину тренінгів, спеціалізованих курсів та навчальних програм, МВА тощо. Крім того, в умовах постіндустріальної економіки та постійного оновлення інформаційного простору людина постає перед необхідністю навчання протягом усього життя (lifelong learning). Це, своєю чергою, супроводжується широким поширенням самозайнятості, часткової зайнятості та розвитком віртуальних форм організації праці.

Хоча для розвитку «економіки знань» надзвичайно важливим є охоплення освітою якомога більше населення Земної кулі, але для економічного прогресу необхідною умовою є не просто окрема розпорошена інформація, а комплексна система знань.

Для оцінки якості знань кожна країна використовує власну національну систему, що практично не корелюються між собою. Незважаючи на спроби уніфікувати оцінку знань на рівні окремих регіонів (наприклад, для Європи це Болонський процес), досягти прийнятних результатів так і не вдалося. Основні причини цього: невідповідність навчальних програм і самостійність навчальних закладів у їх складанні, що унеможлиблює уніфікацію навчальних програм не тільки на регіональному, але й часто на національному рівні; різні вимоги до обсягу засвоєних знань та якості освіти; відмінності в методах та підходах до викладання та навчання; різна якість педагогічних кадрів; різний рівень доступу до навчальних матеріалів, інформації, передових досягнень науки та техніки та ін.

Дисципліною, що є однією з визначальних для розвитку «економіки знань», є математика, що лежить в основі всіх сучасних технологій та багатьох наук. Найвищим є рівень знань математики в розвинутих країнах, тоді як у країнах Суб-Сахари мінімальні знання по математиці демонструють тільки 50% учнів п'ятих класів. Хоча й рівень знань математики 80% учнів четвертих класів у країнах Європи, Центральної Азії, Близького Сходу та Північної Африки відповідно до вимог міжнародного стандарту є низьким. Окрім того, оцінки результатів математичної освіти учнів восьмих класів свідчать, що 30% підлітків у світі не здатні опанувати навіть математичний мінімум [11, с. 9].

Знання та освіта, своєю чергою, залежать від енергії індивіда, оскільки як вибір напряму отримання освіти, так і процес

навчання й успішність засвоєння нових знань та їх подальша реалізація передусім залежать від енергії та креативності індивіда. Тобто на всіх етапах формування та практичного втілення людський капітал та людський потенціал передусім залежать від індивідуальних особливостей людини, її природних інтелектуальних здібностей, уроджених схильностей та психотипу, який визначає енергійність та спрямованість практичної реалізації отриманих знань. Наприклад, генії здійснюють проривні наукові дослідження, індивіди-інноватори продукують інновації та високі технології, а від енергійності та креативності інших індивідів залежить їх удача комерціалізація.

Формування та реалізація людського капіталу та людського потенціалу суттєво залежать від соціокультурного середовища: від престижності освіти в суспільстві, ментальних особливостей нації, культури та усталених традицій тощо. Наприклад, японці схильні до самоосвіти, засвоєння максимального обсягу доступних знань та своєрідного «поглинання» знань з інформаційного простору. Компанії США чималу увагу приділяють розвитку корпоративної культури, що, з одного боку, супроводжується створенням злагодженого колективу, а з іншого – формуванням в американців схильності до розкриття визначальних досягнень компанії-роботодавця, що може включати повне чи часткове розголошення комерційної таємниці. Єдність японської нації знаходить відображення й у колективному інтелектуальному творенні, продукуванні більшої технологій та інновацій ТНК і, відповідно, їх орієнтованості на вдосконалення продукції та створення комерційного прибутку. Тоді як індивідуалізм американської нації зростив індивідуала-інноватора, необмеженого колективним баченням і здатного здійснити науковий прорив. У США провідне місце у продукуванні технологій та інновацій займають саме університети та дослідні центри, компанії – старт-апи та спін-офи.

Втілення інформації та знань у технологіях та інноваціях залежить від обсягу витрат на НДДКР. Загальносвітові витрати на НДДКР зросли з 1,6% ВВП у 2007 р. до 1,7% у 2013 р., навіть

незважаючи на глобальну фінансову кризу 2007–2009 рр. [11, с. 21]. Країни – лідери у продукуванні технологій та інновацій витрачають 2–3% ВВП на дослідження та розробки, менш економічно розвинені країни та країни, що розвиваються, – 1–2% (табл. 2).

Яскраво вираженою є тенденція до формування мультиполярного світу науки та техніки. Так, частка основних продуцентів об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) у загальносвітових витратах суттєво скоротилася, тоді як значно збільшили свої витрати на НДДКР країни Південно-Східної Азії. Хоча США досі залишаються основним продуцентом високих технологій та інновацій. У 2013 р. США були й глобальним лідером за обсягом витрат на дослідження та розробки (research and development) – 456,1 млрд. дол., що становило 27% загальносвітових витрат на дослідження та розробки. Тоді як 20% (336,5 млрд. дол.) припадало на Китай, 10% (160,2 млрд. дол.) – на Японію, 6% (101 млрд. дол.) – на Німеччину. У топ-15 також увійшли Південна Корея, Франція, Росія, Великобританія, Індія, Тайвань, Бразилія, Італія, Канада, Австралія та Іспанія.

Загальносвітовий обсяг витрат на дослідження та розробки зріс у два рази за період 2003–2013 рр.: 34% зростання забезпечив Китай, 20% – США, 16% – ЄС, по 5–6% – Японія та Південна Корея [12].

Інформація та знання, втілені у технологіях та інноваціях, – об'єкти інтелектуальної власності. За оцінками Всесвітньої організації інтелектуальної власності, у 2014 р. у світі нараховувалося 10,2 млн. чинних патентів, з яких 25% припадало на США, 19% – на Японію. Кількість чинних патентів Китаю подвоїлася з 600 тис. у 2010 р. до 1,2 млн. у 2014 р. На Китай також припадає 84% усіх чинних правоохоронних документів на корисні моделі, але слід ураховувати, що в регіоні Північна Америка законодавчо взагалі не передбачено можливість реєстрації корисних моделей.

Кількість чинних товарних знаків у 2014 р. становила 33,3 млн. у 124 країнах світу. Більшість товарних знаків приходилося на Китай – близько 8,4 млн., тоді як на США – тільки 1,85 млн., на Японію – 1,8 млн., а на Індію – майже 1 млн.

Таблиця 2

Витрати окремих країн на дослідження та розробки, % ВВП

Країна	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Австрія	2,17	2,38	2,37	2,43	2,59	2,61	2,74	2,68	2,89	2,96	2,99
Бельгія	1,81	1,78	1,81	1,84	1,92	1,99	2,05	2,16	2,36	2,43	2,46
Великобританія	1,61	1,63	1,65	1,68	1,69	1,74	1,69	1,69	1,62	1,66	1,7
Данія	2,42	2,39	2,4	2,51	2,78	3,07	2,94	2,97	3	3,06	3,05
Нідерланди	1,81	1,79	1,76	1,69	1,64	1,69	1,72	1,9	1,94	1,96	1,97
Німеччина	2,42	2,42	2,46	2,45	2,6	2,72	2,71	2,79	2,87	2,83	2,84
Словенія	1,37	1,41	1,53	1,42	1,63	1,82	2,06	2,42	2,58	2,6	2,39
Фінляндія	3,31	3,33	3,34	3,35	3,55	3,75	3,73	3,64	3,42	3,3	3,17
Франція	2,09	2,04	2,05	2,02	2,06	2,21	2,18	2,19	2,23	2,24	2,26
Швеція	3,39	3,39	3,5	3,26	3,5	3,45	3,22	3,25	3,28	3,31	3,16
ЄС-28	1,67	1,67	1,69	1,7	1,77	1,84	1,84	1,88	1,92	1,93	1,94
ЄС-15	1,79	1,79	1,82	1,83	1,91	2	1,99	2,03	2,06	2,07	2,08
Канада	2,01	1,99	1,96	1,92	1,87	1,92	1,84	1,8	1,79	1,69	1,61
Ізраїль	3,88	4,04	4,13	4,41	4,33	4,12	3,93	4,01	4,13	4,09	4,11
Республіка Корея	2,53	2,63	2,83	3	3,12	3,29	3,47	3,74	4,03	4,15	4,29
США	2,49	2,51	2,55	2,63	2,77	2,82	2,74	2,76	2,7	2,74	-
Японія	3,13	3,31	3,41	3,46	3,47	3,36	3,25	3,38	3,34	3,47	3,58
країни ОЕСР	2,13	2,16	2,19	2,22	2,29	2,34	2,3	2,33	2,34	2,37	2,37
Китай	1,22	1,32	1,38	1,38	1,46	1,68	1,73	1,79	1,93	2,01	2,05

Джерело: складено автором за [12]

Розподіл заявок на реєстрацію об'єктів промислової власності за групами країн відповідно до рівня їх економічного розвитку в 2014 р.

Рівень економічного розвитку країн (рівень доходів)	Патентні заявки		Заявки на реєстрацію корисних моделей		Заявки на реєстрацію товарного знаку		Заявки на реєстрацію промислових зразків	
	тис. од.	%	тис. од.	%	тис. од.	%	тис. од.	%
Високий рівень	1564,8	58,4	58,0	6,1	3368,6	45,2	436,0	38,3
Вище середнього	1033,1	38,5	879,2	92,7	3308,0	44,4	656,3	57,6
Середній	72,9	2,7	11,7	1,2	713,4	9,6	44,4	3,9
Низький	10,1	0,4	0,1	0,01	59,3	0,8	1,8	0,2

Джерело: складено на основі [13, с. 9–10]

Більше 3 млн. зареєстрованих промислових зразків були дійсними у 2014 р., з яких близько 1,2 млн. – у Китаї, більше ніж по 300 тис. – у Франції та Південній Кореї [13, с. 15].

Найбільше заявок на реєстрацію ОІВ припадає на патентні бюро розвинених країн (табл. 3). У 2014 р. до патентних бюро найбільш економічно розвинених країн (країн із високим рівнем доходу) було подано найбільший обсяг патентних заявок у світі (58,4% загальносвітового обсягу) та заявок на реєстрацію товарних знаків (45,2%). На патентні бюро країн із рівнем доходу, вищим за середній, припадає найбільший обсяг заявок на реєстрацію корисних моделей (92,7%) та більше ніж половина заявок на реєстрацію промислових зразків (57,6%), з яких на Китай – відповідно 91,5% та 49,6%.

Висновки. Перехід людства з індустріальної стадії розвитку світового господарства до постіндустріальної та формування інформаційного суспільства супроводжуються й становленням «економіки знань», для якої притаманним є перетворення на повноцінний фактор виробництва вже не інформації в її первозданному вигляді, а обробленої інформації, тобто втіленої у знаннях людини, які можуть бути ефективно використані нею у процесі здійснення професійної діяльності.

Соціокультурним виміром «економіки знань» є людський капітал та людський потенціал, центральними елементами яких виступає людина як соціальна істота і втілення культури в особистості (освіті, науки, ставлення до себе та світу). Таким чином, соціокультурними чинниками глобального економічного розвитку й є людський капітал та людський потенціал, розкриті через призму освіти, знань, енергії індивіда, технологій та інновацій, які є концентрацією та практичним вираженням освіти, знань та енергії індивіда.

Література:

1. Іванова В.В. Економіка, заснована на знаннях, та економіка знань: адекватність використання категорій / В.В. Іванова // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 3. – С. 47–54.
2. The knowledge-based economy / Organisation for Economic Cooperation and Development. – Paris, 1996. – 46 p.
3. Information economy / UNCTADSTAT [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>.
4. Measuring the Information Society Report 2015 / International Telecommunication Union. – Geneva, 2015. – 234 p.
5. Recommendation ITU-TY.2060 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.itu.int/rec/T-REC-Y.2060-201206-I>.
6. Короленко Р.В. Теоретичні підходи до визначення поняття «людський капітал» / Р.В. Короленко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 2(40). – С. 189–192.
7. Смирнов В.Т. Классификация и виды человеческого капитала в инновационной экономике / В.Т. Смирнов, И.В. Скоблякова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.creativeconomy.ru/library/prd165.php>.

8. Замаев А.В. Сутьность понятия «людський потенціал» в контексті суспільного розвитку / А.В. Замаев // Державне управління. – 2015. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=895>.
9. Белоёдова О.В. Особливості постіндустріальної економіки / О.В. Белоёдова, О.В. Ткаченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_18/ek8_beloedova.php.
10. Human Development Report 2015. Work for Human Development. – New York, 2015. – 273 p.
11. World Development Indicators 2016 / World Bank Group. – 156 p.
12. Main Science and Technology Indicators (MSTI database) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MSTI_PUB.
13. WIPO IP Facts and Figures. Economics & Statistics Series, 2015. – 64 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_943_2015.pdf.

Адамович М.П. Соціокультурні фактори глобального економічного розвитку в умовах расцвету «економіки знань»

Анотація. Стаття присвячена виявленню і раскрытию сутності соціокультурних факторів глобального економічного розвитку в умовах расцвету «економіки знань». Определены суть, основные черты и особенности развития «экономики знаний», сформулированы соответствующие ей социокультурные факторы экономического развития. Раскрыты категории «образование», «знания», «человеческий капитал», «человеческий потенциал», «технологии» и «инновации» в контексте социокультурных факторов глобального экономического развития.

Ключевые слова: «экономика знаний», социокультурные факторы, человеческий капитал, человеческий потенциал, знания, информация, образование, глобальное экономическое развитие.

Adamovych M.P. Socio-cultural factors of global economic development under the raising of knowledge economy

Summary. The article is devoted to separation and disclosure of the nature of socio-cultural factors of global economic development under the raising of knowledge economy. The essence, key features and characteristics of knowledge economy are defined. Socio-cultural factors of economic development under the progress of knowledge economy are formulated. The category of «education», «knowledge», «human capital», «human potential», «technology» and «innovation» are defined in the context of socio-cultural factors of global economic development.

Keywords: knowledge economy, socio-cultural factors, human capital, human potential, knowledge, information, education, global economic development.